

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΕΛΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ — **Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀναγνωστικοῦ διαφέροντος τῶν Ἑλληνο-
παίδων.** (Ἐπὶ τῇ βάσει πειραματικῶν ἐρευνῶν), ὑπὸ **Νικ. Ἐξαρχοπούλου.**

Σκοπὸς τῆς ἐρεύνης, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται ἡ παροῦσα ἀνακοίνωσις ἡμῶν, εἶναι ὁ καθορισμὸς τοῦ διαφέροντος τῶν παίδων κατὰ τὰς διαφόρους ἡλικίας αὐτῶν ἀπὸ μιᾶς πλευρᾶς, τ. ἔ. ἀπὸ τῶν προτιμήσεων, τὰς ὁποίας οὗτοι δεικνύουσιν εἰς τὸ ἀναγινώσκειν καθόλου καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ λογοτεχνικοῦ εἴδους καὶ τοῦ περιεχομένου τῶν ἐλευθέρων αὐτῶν ἀναγνωσμάτων. Ἡ σημασία τῆς ἐρεύνης ταύτης εἶναι πολλαπλῆ. Δι' αὐτῆς εἶναι δυνατὸν νὰ ριφθῆ φῶς λαμπρὸν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς καθόλου ψυχικῆς ἐξελίξεως τοῦ παιδός, ἰδιαιτέρως δ' ὑποβοηθεῖ αὕτη πρὸς γνῶσιν τῆς ἐξελίξεως τοῦ παιδικοῦ διαφέροντος, οὔτινος ἡ παιδαγωγικὴ σημασία εἶναι κοινῇ ἀνεγνωρισμένη. Πλὴν τούτου διὰ τῆς ἐρεύνης ταύτης εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῆ θετικὴ λύσις εἰς πλεῖστα ζητήματα τῆς Διδακτικῆς.

Ἡ ἀπόκρισις ὅμως εἰς τὸ ἀνωτέρω γενικώτατον ἐρώτημα προϋποθέτει ἔρευναν σειρᾶς μερικωτέρων ζητημάτων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξαίρομεν τὰ ἐπόμενα :

1. Ἀπὸ ποίας ἡλικίας ἐμφανίζεται ζωηρὸν πῶς αὐθόρμητον διαφέρον πρὸς τὸ ἀναγινώσκειν καὶ πῶς χωρεῖ ἡ ἐξέλιξις αὐτοῦ κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους τῆς παιδικῆς ἡλικίας, τ. ἔ. ἐρευνᾶται, ἂν ὑπάρχωσι περίοδοι, κατὰ τὰς ὁποίας τελεῖ ἐν ὑπεροχῇ τὸ ἀναγνωστικὸν διαφέρον ὑπὲρ τὰ λοιπὰ καὶ κατὰ ποίας περιόδους εὐρίσκεται τοῦτο ἐν ὑφέσει, ὑποχωροῦν εἰς ἄλλας προτιμήσεις τῶν παίδων.

2. Ποῖον τὸ περιεχόμενον τῶν προτιμωμένων ἀναγνωσμάτων καθ' ἕκαστον ἔτος τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

3. Ποῖον τὸ λογοτεχνικὸν εἶδος τῶν ἐκαστοτε ὑπὸ τῶν παίδων προτιμωμένων ἀναγνωσμάτων.

4. Τίνες διαφοραὶ παρατηροῦνται μεταξὺ ἀρρένων καὶ θηλέων ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ἀναγνωστικοῦ διαφέροντος.

Πρὸς τὴν σημασίαν ὅμως τῶν ζητημάτων τούτων ἀνάλογος εἶναι ἡ δυσχέρεια τῆς ἐρεύνης αὐτῶν, διότι ἀπόκρισις εἰς αὐτὰ καὶ εἰς ἄλλα ὁμοίας φύσεως ἐρωτήματα δὲν εἶναι δυνατὴ διὰ τῆς ἀπλῆς παρατηρήσεως, ἀλλ' ἐπιβάλλεται πειραματικὴ ἔρευνα. Πρὸς τοιαύτην δὲ ἐνδείκνυνται πλείονες μέθοδοι ἐκ τῶν ὁποίων κεφαλαιωδῶς ἀναφέρομεν τὰς ἐπομένας :

ΜΕΘΟΔΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ

1. **Ἐρωτηματολόγιον, ἀπευθυνόμενον εἰς τοὺς ἐξεταζομένους.** Εἰδικὰ ἐρωτήματα ἀπευθύνονται εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν μαθητῶν, διὰ

στατιστικῆς δ' ἐπεξεργασίας τῶν δοθεισῶν εἰς αὐτὰ ἀποκρίσεων ἐξάγονται συμπεράσματα. Ἡ μέθοδος αὕτη δύναται ἀναλόγως πρὸς τοὺς σκοποὺς τοῦ ἐρευνητοῦ νὰ προσλάβῃ πλείονας μορφάς. Τὸ ἀπλούστατον εἶδος εἶναι ἡ παροχὴ μιᾶς γενικῆς ἐρωτήσεως «Τί βιβλία σοῦ ἀρέσει νὰ ἀναγινώσκῃς;» Ἄλλοτε ὅμως προβάλλονται πλείονες μερικώτεραι ἐρωτήσεις. Τὰ ὑφ' ἡμῶν δοθέντα ἐρωτήματα ἦσαν: «1. Σοῦ ἀρέσει νὰ ἀναγινώσκῃς; 2. Τί ἀναγινώσκεις εὐχαρίστως; 3. Γράψε κατὰ σειρὰν τὰ καλύτερα βιβλία, τὰ ὅποια σοῦ ἤρεσαν πολὺ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σχολικά. Διὰ τί;». Ἀπαιτεῖτο δὲ γραπτὴ ἀπόκρισις.

Ἡ μέθοδος εἶναι εὐχρηστος, καθιστῶσα εὐχερῆ τὴν συλλογὴν πληθύος ὑλικοῦ καὶ τὴν στατιστικὴν ἐπεξεργασίαν αὐτοῦ, καθότι τὸ περιεχόμενον τῶν ἀποκρίσεων εἶναι ὁμοιόμορφον. Ἡ ἀποκλειστικὴ ὅμως χρῆσις αὐτῆς ἐνέχει μονομερείας. Οὕτως εἶναι δυνατόν νὰ ἐξαπατήσῃσι τὸν ἐρευνητὴν αἱ ἐξ ὑπογούου διδόμεναι ἀποκρίσεις τῶν παιδῶν. Δὲν ἀποκλείεται δηλαδὴ πολλαὶ ἐξ αὐτῶν νὰ μὴ δηλώσι τὰ πραγματικὰ τῶν ἀποκρινομένων διαφέροντα, εἴτε διότι οὗτοι ἀποκρίνονται ἀσυνειδήτως, εἴτε διότι ἀπὸ σκοποῦ δίδουσιν ἐσφαλμένας ἀποκρίσεις. Διὰ τοῦτο ἐνδείκνυται χρῆσις τῆς μεθόδου ταύτης ἐν συνδυασμῷ μετ' ἄλλων.

2. *Ἐρωτηματολόγιον ἀπευθυνόμενον εἰς τοὺς γονεῖς τῶν παιδῶν.* Καὶ αὕτη εἶναι μεγάλης σπουδαιότητος, διότι αἱ ἀποκρίσεις τῶν μεμορφωμένων γονέων δύναται νὰ φωτίσῃσι τὸν ἐρευνητὴν περὶ σημείων, διὰ τὰ ὅποια ἀδυνατεῖ νὰ παράσῃ ὀρθὴν ἀπόκρισιν ὁ ἀπ' εὐθείας ἐρωτώμενος μαθητής. Ἐτερον μέγα προτέρημα αὐτῆς εἶναι, ὅτι δι' αὐτῆς δύναται νὰ ἐρευνηθῶσιν οὐ μόνον διαφοραὶ περὶ τὸ ἀναγινώσκειν, ὀφειλόμεναι εἰς τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι ἀτομικαὶ ἰδιορρυθμίαι ἐκάστου. Ὁ προσεκτικὸς γονεὺς δύναται νὰ παράσῃ περὶ τοῦ τέκνου του παρατηρήσεις λεπτοτάτας, αἵτινες ἀποβαίνουσιν ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐρεύνης.

Τὸ πρὸς τοὺς γονεῖς ἀποσταλὲν ὑφ' ἡμῶν ἐρωτηματολόγιον ἔχει ὡς ἐξῆς: «α') Ἀρέσει εἰς τὸ τέκνον σας, νὰ ἀσχολῆται κατ' οἶκον μὲ τὴν ἀνάγνωσιν βιβλίων; (Ναὶ ἢ Ὁχι). β') Ποῖα βιβλία ἀντελήφθητε, ὅτι εἰς τὸ παρελθὸν καὶ σήμερον ἀνέγνωσε τὸ τέκνον σας κατ' οἶκον εὐχαρίστως; (ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου). γ') Τί βιβλία ἔχει σήμερον εἰς τὸ γραφεῖόν του ἐκτὸς τῶν σχολικῶν; δ') Ἐξέφρασέ ποτε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τοῦ δωρῆσῃτε κανὲν βιβλίον καὶ ποῖον; ε') Διὰ τὸ περιεχόμενον ποίων βιβλίων ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ κάμῃ ἀνακοινώσεις, ἢ νὰ ἀπευθύνῃ ἐρωτήσεις; ζ') Ἐτυχε νὰ τοῦ δώσετε χρήματα πρὸς ἐλευθέραν χρησιμοποίησιν καὶ νὰ ἀγοράσῃ δι' αὐτῶν βιβλίον; Ποῖον;».

3. *Ἐρευνα τοῦ περιεχομένου τῶν ἐκθέσεων τῶν παιδῶν.* Ἐξετάζονται ἐκθέσεις τῶν παιδῶν, ἢ αὐτοβούλως ὑπ' αὐτῶν γραφεῖσαι, ἢ συντεταγμέναι ἐπὶ

τῆ βάσει διδομένου εἰς αὐτοὺς τοῦ γενικοῦ ἐρωτήματος «Τὶ σᾶς ἀρέσει νὰ ἀναγνώσκητε καὶ διατί;». Ἐπιζητεῖται δὲ οὐχὶ ξηρὰ ἀπόκρισις, ἀλλ' εὐρύτερα, καθ' ἣν ὁ ἐξεταζόμενος προκαλεῖται νὰ ἐκθέσῃ κατ' ἀρέσκειαν τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ιδέας του. Δι' ἀναλύσεως δὲ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐκθέσεως καὶ στατιστικῆς ἐπεξεργασίας τῶν στοιχείων αὐτῆς ἐξάγονται συμπεράσματα. Ἡ μέθοδος αὕτη ὑπερέχει τῶν προηγουμένων, διότι ἡ ἔρευνα δὲν περιορίζεται εἰς τὰς ξηρὰς ἀποκρίσεις τῶν μαθητῶν περὶ τοῦ ἀναγνώσματος τῆς προτιμήσεώς των. Ἡ ἔκθεσις ἐπιτρέπει, ὡς εἴπομεν, εἰς τὸν μαθητὴν νὰ ἀποκριθῇ εὐρύτερον καὶ κατὰ βούλησιν εἰς τὸ θέμα καὶ νὰ ἐκθέσῃ ἐν πλάτει καὶ δικαιολογήσῃ τὰς ιδέας καὶ προτιμήσεις του. Οὕτω δὲ ὁ ἐρευνητὴς δύναται νὰ εἰσδύσῃ βαθύτερον εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐξεταζόμενον θέμα. Ἐχει δηλαδὴ εὐκαιρίαν νὰ παρατηρήσῃ, οὐ μόνον τίνα ἀναγνώσματα προτιμῶσιν οἱ παῖδες ἐκάστης ἡλικίας, ἀλλὰ καὶ ποίας δικαιολογίας φέρουσι, ποῖα σημεῖα τοῦ περιεχομένου τῶν ἀναγνωσμάτων ἐφέλκονται ἄμεσώτερον τὸ διαφέρον αὐτῶν, κ.τ.τ.

4. *Παρακολούθησις τῶν παιδῶν ἀναγινωσκόντων βιβλία τῆς προτιμήσεώς των.* Αἱ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαι μέθοδοι ἔχουσι πολλὰ κοινὰ προτερήματα. Οὕτως εἶναι εὐχρηστοί, δύναται δι' αὐτῶν νὰ συλλεγῇ ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου πολυπληθὲς ὕλικόν καὶ ἐπιτρέπουσιν εὐχερῆ στατιστικὴν ἐπεξεργασίαν καὶ ἐξαγωγήν ἀκριβῶν πορισμάτων. Καὶ τὰ δι' αὐτῶν δ' ἐξαγόμενα πορίσματα διαλευκαίνουσι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος θέμα ἀπὸ πλειόνων ἀπόψεων. Ἐνέχουσι ὅμως καὶ μειονεκτήματα, ὧν τὸ σπουδαιότερον εἶναι, ὅτι ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν μαθητῶν περὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἀναγνωσμάτων ἀσχετῶς πρὸς τὴν πρᾶξιν. Διὰ τοῦτο δὲ δύναται νὰ ἀγάγῃ εἰς ἀπατηλὰ συμπεράσματα, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι πολλάκις αἱ ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐκφραζόμεναι ἐπιθυμίαι δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς πραγματικὰς αὐτῶν διαθέσεις.

Τούτων διάφορος εἶναι ἡ μέθοδος, κατὰ τὴν ὁποίαν παρακολουθοῦνται οἱ παῖδες, ὅταν αὐτοβούλως ἀναγινώσκωσι καὶ καθορίζεται, ἀπὸ ποίας ἐποχῆς ἄρχονται χρησιμοποιοῦντες εἰς ἀναγνώσεις τὸν ἐλεύθερον αὐτῶν χρόνον καὶ τίνα βιβλία ἐκάστοτε προτιμῶσιν. Ἡ σπουδαιότης τῆς μεθόδου ταύτης ἔγκειται κυρίως ἐν τούτῳ. Δι' αὐτῆς ἐρευνοῦνται ἀπ' εὐθείας τὰ βιώματα τῶν παιδῶν κατὰ τὴν ἀναγνωστικὴν ἐργασίαν. Παρακολουθεῖται αὕτη ἡ πρᾶξις τῆς ἀναγνώσεως καὶ παρατηρεῖται, εἰς τίνων βιβλίων τὴν ἀνάγνωσιν προβαίνουσιν οἱ παῖδες, ἀφιέμενοι ἐλεύθεροι, πῶς ἀναγινώσκουσι καὶ ἄλλα συναφῆ σημεῖα. Οὕτω δὲ τὰ δι' αὐτῆς συναγόμενα πορίσματα εἶναι ἀναμφισβητήτου κύρους.

Ἐνέχει ὅμως ἡ μέθοδος αὕτη τὸ τρωτόν, ὅτι περιορίζει τὴν ἔρευναν εἰς ὠρισμένα σημεῖα. Δι' αὐτῆς δηλαδὴ δυνάμεθα νὰ διαγνώσωμεν μόνον, κατὰ

ποίας ηλικίας παρατηρεῖται μείζων τάσις πρὸς ἀσχολίας ἀναγνωστικὰς καὶ κατὰ ποίας μειοῦται αὕτη. Τί εἶδους βιβλία προτιμῶσιν οἱ παῖδες ἐκάστης ηλικίας καὶ ἐκάστης ψυχοσυνθέσεως, τίνες διαφοραὶ παρατηροῦνται ἐν τῇ ἀναγνώσει μεταξὺ παίδων διαφόρου φύλου καὶ διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων. Δὲν δυνάμεθα ὅμως διὰ τῆς μεθόδου ταύτης τὰ εἰσδύσωμεν εἰς βαθυτέραν ἔρευναν τοῦ ἀναγνωστικοῦ διαφέροντος.

Πλὴν τούτου ἐνέχει μεγίστας δυσχερείας ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς. Αὕτη ἔχει θεμελιώδη προϋπόθεσιν τὴν λειτουργίαν ἀρίστων σχολείων, εἰς τὰ ὅποια ἀφίενται ἐν τῷ προγράμματι ὄροι πρὸς ἐλευθέρως ἀσχολίας τῶν μαθητῶν. Προϋποτίθεται ὡσαύτως ἡ ἐν τῷ σχολείῳ λειτουργία πλουσιωτάτης καὶ πολυμερεστάτης βιβλιοθήκης, ἵνα ὑπάρχη εὐχέρεια ἐκλογῆς βιβλίων, πληρουντῶν τὰς ἐπιθυμίας πάντων τῶν παίδων καὶ ἡ ὑπαρξίς μαθητικοῦ ἀναγνωστηρίου. Τέλος δὲ ἀπαιτεῖται ἡ ὑπαρξίς προσώπων ἡσκημένων εἰς τὸ νὰ παρατηρῶσιν ἐπὶ μακρὸν χρόνον τοὺς μαθητὰς ἀναγινώσκοντας καὶ τηρῶσι τὰς ἀπαιτουμένας σημειώσεις. Ἐνεκα τῶν δυσχερειῶν τούτων δὲν ἐγένετο μέχρι τοῦδε χρῆσις τῆς μεθόδου ταύτης πρὸς ἔρευναν τοῦ προκειμένου ζητήματος. Πᾶσαι αἱ γενόμεναι σχετικαὶ ἐργασίαι διεξήχθησαν, ἐφ' ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, ἐπὶ τῇ βάσει ἄλλων μεθόδων.

Η ΗΜΕΤΕΡΑ ΕΡΕΥΝΑ

Τὰ ζητήματα ταῦτα ὑπεβλήθησαν ὑφ' ἡμῶν ἐν τῷ Ἐργαστηρίῳ Πειραματικῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν εἰς πολυετῆς ἐρεῦνας ἐπὶ χιλιάδων παίδων πασῶν τῶν ηλικιῶν. Ἐθέσαμεν δ' εἰς ἐφαρμογὴν πλείστας μεθόδους¹. Τὰ σχετικὰ πορίσματα θὰ ἀποτελέσωσιν ὑποκείμενον σειρᾶς ἀνακοινώσεων. Ἐν τῇ σημερινῇ θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὸ πρῶτον τῶν τεθέντων ζητημάτων, ὅπερ εἶναι καὶ τὸ σχετικῶς ἀπλούστερον, τ. ἔ. πῶς χωρεῖ ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀναγνωστικοῦ διαφέροντος κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους τῆς παιδικῆς ηλικίας.

Πρὸς λύσιν αὐτοῦ ἐστηρίχθημεν κυρίως ἐπὶ τῆς τελευταίας ἐκ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθειῶν μεθόδων, τ. ἔ. τῆς παρακολουθήσεως τῶν παίδων, ἐλευθέρως ἀναγινωσκόντων. Εὐτυχήσαντες νὰ ἔχωμεν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἡμῶν ἐποπτείαν συγκρότημα σχολείων, λειτουργούντων ὑπὸ τὰς ἀρίστας καὶ τὰς αὐτὰς συνθήκας, ἠδυνήθημεν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος μεθόδου

¹ Τὸ μέτρον τῆς χρησιμοποίησεως πλειόνων μεθόδων πρὸς ἔρευναν τοῦ αὐτοῦ ζητήματος ἔχει πολλὰ πλεονεκτήματα. Καὶ δὴ ἐπιτρέπει αὐστηρὸν ἔλεγχον τῶν πορισμάτων, καθιστᾷ δυνατὴν τὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος ἀπὸ πλειόνων ἀπόψεων καὶ διευκολύνει τὴν ἐξαγωγήν καθολικῶν πορισμάτων.

νά συλλέξωμεν πολύτιμον υλικόν, ὅπερ ἐπικουρεῖ ἡμῖν, ὅπως ἐρευνήσωμεν οὐ μόνον τὸ περιεχόμενον καὶ τὸ λογοτεχνικόν εἶδος τῶν προτιμωμένων ὑπὸ τῶν παίδων ἀναγνωσμάτων, ἀλλὰ καὶ τὰς διακυμάνσεις, τὰς ὁποίας ὑφίσταται τὸ πρὸς ἀνάγνωσιν διαφέρον κατὰ τὰ διάφορα ἔτη τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Ἐν τῇ παρουσίᾳ ἀνακοινώσει θὰ ἀποκριθῶμεν, ὡς εἴπομεν, εἰς τὸ ἐρώτημα, ἐν τίνι μέτρῳ οἱ Ἑλληνοπαῖδες ἐκάστης ἡλικίας διέθετον πρὸς ἀνάγνωσιν τὰς ἐλευθέρως αὐτῶν ὥρας, προτιμῶντες τὴν ἐργασίαν ταύτην πάσης ἄλλης ἀσχολίας.

Ἐν πρώτοις θὰ ἀναλύσωμεν εἰδικώτερον τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον συνελέγη τὸ υλικόν ἡμῶν.

Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ πειραματικοῦ σχολείου κατεβάλωμεν φροντίδα πρὸς καθαρισμὸν μαθητικῆς βιβλιοθήκης καὶ ὅσον τὸ δυνατόν τελειοτέραν λειτουργίαν αὐτῆς. Αὕτη ἐξυπηρετεῖ τοὺς μαθητὰς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ τοῦ γυμνασίου, ἐλειτούργησε δὲ κανονικῶς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1931 — 1932 μέχρι τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγένετο ἐπίταξις τοῦ διδακτηρίου ἐν ἔτει 1940. Ἡ πρώτη μέριμνα ἦτο νὰ ἐφοδιασθῇ αὕτη διὰ τῶν καταλληλοτέρων βιβλίων, τῶν γεγραμμένων εἰς τὴν ἑλληνικὴν, προσιτῶν εἰς τὴν παιδικὴν ἀντίληψιν καὶ ἐξυπηρετούντων τοὺς σκοποὺς τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς διδασκαλίας. Ἀνηλθον δὲ τὰ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τούτων συλλεγέντα βιβλία εἰς πολλὰς ἑκατοντάδας τόμων.

Παραλλήλως πρὸς τὴν βιβλιοθήκην ἰδρύθη μαθητικὸν ἀναγνωστήριον, τὸ ὁποῖον ἕκαστος μαθητῆς ἠδύνατο νὰ χρησιμοποίῃ πρὸς μελέτην. Ἦσκήθησαν προσέτι ὠρισμένα μέλη τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ πρὸς παρακολούθησιν τῶν ἀναγνωσκόντων καὶ συστηματικὴν καταγραφὴν τῶν πορισμάτων. Περαιτέρω ἀφείθησαν ἐν τῷ προγράμματι τῶν σχολείων ὄραι πρὸς ἐλευθέρως ἀσχολίας τῶν μαθητῶν καὶ ἐλεύθερα ἀπογεύματα, κατὰ τὰ ὁποῖα οὗτοι ἦσαν ἀπηλλαγμένοι πάσης σχολικῆς δεσμεύσεως. Κατὰ τὰς ὥρας ταύτας ἕκαστος μαθητῆς, προσερχόμενος εἰς τὸ σχολεῖον, ἦτο ἐλεύθερος νὰ ἐκλέγῃ τὸ ὑποκείμενον τῆς ἀσχολίας του.

Τὸ υλικὸν συνελέγετο κατὰ τὸν ἐπόμενον τρόπον: Ἐκαστος τῶν προσερχομένων εἰς τὸ ἀναγνωστήριον ἐδήλου διὰ σημειώματός του πρὸς τὸν βιβλιοθηκᾶριον τὸ βιβλίον τῆς ἀρεσκείας του, ὅπερ ἐξευρισκόμενον ἐχορηγεῖτο εἰς αὐτόν. Ὁ βιβλιοθηκᾶριος κατέγραφεν ἐν προχείρῳ καταλόγῳ κατὰ τάξεις τὸ ὄνοματεπώνυμον τοῦ δανειζομένου, τὸ ὄνομα καὶ τὸν τίτλον τοῦ βιβλίου καὶ τὰς ὥρας τῆς παραλαβῆς καὶ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ. Τὰ στοιχεῖα δὲ ταῦτα ἀντεγράφοντο κατόπιν ἐκ τῶν προχείρων τούτων καταλόγων εἰς τὰ ἀτομικὰ δελτία ἀναγνωσμάτων τῶν μαθητῶν.

Ἡ ἐργασία αὕτη ἤρχισεν, ὡς εἴπομεν, ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1931—1932 καὶ διήρκεσε μέχρι τοῦ ἔτους 1939 — 1940. Κατὰ τὴν πρώτην πενταετίαν προσ-

ἤλθον αὐθορμήτως εἰς τὴν βιβλιοθήκην πρὸς ἀνάγνωσιν 1179 παῖδες (986 ἄρρενα καὶ 193 θήλεα), ὡς ἐμφαίνεται ἐν τῷ παρατιθεμένῳ πίνακι ὑπ' ἀριθ. I. Ὁ δὲ πίναξ II δηλοῖ τοὺς προσελθόντας πρὸς ἀνάγνωσιν ἐπὶ μίαν ὀκταετίαν, τ. ἔ. ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1931—32 ἕως 1939—40. Οὗτοι ἀνῆλθον εἰς 2060, ἔξ ὧν 1804 ἄρρενες καὶ 256 θήλεα. Ἡ διαφορὰ μετὰξὺ ἀρρένων καὶ θηλέων ὀφείλεται εἰς τὸ ὀλιγάριθμον τῶν ἐγγραφομένων μαθητριῶν ἐν τῷ πειραματικῷ σχολείῳ. Οἱ παῖδες ἔχουσι κατανεμηθῆ ἐν τοῖς πίναξι καθ' ἡλικίας καὶ φύλον.

Τὸ δυσχερέστατον ἔργον τῆς συγκροτήσεως καὶ λειτουργίας τῆς μαθητικῆς βιβλιοθήκης ἐξετέλεσεν ἡ μαθήτρια ἡμῶν *Παρασκευὴ Καμπάνη*, φιλόλογος καθηγήτρια ἐν τῷ πειραματικῷ σχολείῳ. Αὕτη συνέλεξε τὰ βιβλία τὰ κατάλληλα πρὸς ἀνάγνωσιν ὑπὸ τῶν μαθητῶν, ὠργάνωσε τὸν τρόπον τῆς χρήσεως αὐτῶν καὶ ὑπέβαλεν εἰς στατιστικὴν ἐπεξεργασίαν τὸ συλλεγὲν ὕλικόν. Ἡ ἐργασία δ' αὕτη ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν τῆς διήρκεσεν ὀκτὼ ὀλόκληρα ἔτη. Εἰς τὴν Δίδα Καμπάνη ἐκφράζομεν καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου θερμοτάτας εὐχαριστίας.

Ἔλθωμεν τώρα εἰς τὰ πορίσματα, ἅτινα συνηγάγομεν ἐκ τῆς ἐρεῦνης ταύτης :

Ἡ μελέτη τῶν ἐν τοῖς παρατιθεμένοις πίναξιν ἀριθμῶν ἤγαγεν ἡμᾶς εἰς τὴν ἐξαγωγὴν σπουδαιοτάτων πορισμάτων ἀπὸ ψυχολογικῆς καὶ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως.

Ἐν τῇ παρουσίᾳ ἀνακινῶσαι θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν μόνου τοῦ θέματος, πῶς ἐξελίσσεται τὸ διαφέρον πρὸς τὸ ἀναγινώσκειν κατὰ τὴν περίοδον, τὴν ἀπὸ τοῦ 7ου μέχρι τοῦ 21ου ἔτους.

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ ΗΜΩΝ

A'. **Ἄρρενα.** Τὸ ἀναγνωστικὸν διαφέρον τῶν ἀρρένων εἶναι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς εἰς τὸ σχολεῖον φοιτήσεως (6—9) ἀσθενέστατον. Ἀπὸ τοῦ 9ου ὅμως ἔτους ἄρχεται δεικνῦον ἱκανὴν ἔντασιν, ἣτις διαρκῶς ἐπιτείνεται μέχρι τοῦ 15ου ἔτους, ὁπότε ἄρχεται ὑποχωροῦν εἰς ἄλλα διαφέροντα. Παραμένει ὅμως ἰσχυρὸν μέχρι τοῦ 16ου ἔτους, ὁπότε ἄρχεται καταπίπτον ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος. Ἡ καμπύλη, τὴν ὁποίαν διαγράφει, εἶναι αὕτη : Ὑψώσεις διαρκῆς ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου ἔτους, ἐξικνουμένη εἰς τὸ ὑψιστον σημεῖον περὶ τὰ ἔτη 13—14. Μετὰ τοῦτο πτώσις ἐν ἀρχῇ ἀσθενής, ἣτις ὅμως ἀποβαίνει ἀπότομος ἀπὸ τοῦ 18ου ἔτους καὶ ἐφεξῆς μέχρι τοῦ 21ου, μέχρι τοῦ ὁποίου ἐκτείνονται αἱ ἔρευναι ἡμῶν.

B'. **Θήλεα.** Καὶ τούτων τὸ πρὸς ἀνάγνωσιν διαφέρον διαγράφει παρομοίαν καμπύλην. Εἶναι ἐν ἀρχῇ ἀσθενές, ὑψοῦται ἀπὸ τοῦ ἐνάτου ἔτους, ἐξικνούμενον

εἰς τὴν ὑψίστην ἔντασιν περὶ τὰ ἔτη 10 — 11, ἀπὸ τοῦ χρόνου δὲ τούτου ἄρχεται καθιστάμενον ὁλοὲν ἀσθενέστερον. Ἡ μόνη διαφορὰ ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν θηλέων εἶναι, ὅτι παρ' αὐτοῖς ἢ πρὸς ἀνάγνωσιν τάσις ἐμφανίζεται ἐνωρίτερον, ἢ παρὰ τοῖς ἄρρεσι. Καὶ ἀτονεῖ ἐνωρίτερον, ὑποχωροῦσα εἰς ἄλλας ἀσχολίας. Ἡ τοιαύτη διαφορὰ ὀφείλεται προφανῶς εἰς τὴν ταχύτεραν ὥριμασιν τῶν θηλέων, τὴν πρωϊμωτέραν ἐμφάνισιν τῆς ἥβης παρ' αὐτοῖς καὶ τὴν καθ' ὠρισμένας ἐποχὰς ἀνακύπτουσαν παρὰ τοῖς θήλεσι τάσιν πρὸς ἀσχολίας οἰκειότερας εἰς τὴν γυναικείαν φύσιν.

Γ'. Οἱ προσερχόμενοι πρὸς ἀνάγνωσιν παῖδες ἐδείκνυον μεγάλην ἐκλεκτικότητα. Ἐν καὶ ὑπῆρχεν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ πληθὺς βιβλίων διαφόρου περιεχομένου καὶ λογοτεχνικοῦ εἶδους, οἱ παῖδες ἐδείκνυον ὠρισμένας προτιμήσεις. Ἡ ἐκλεκτικότης αὕτη προέρχεται βεβαίως καὶ ἐξ ἀτομικῶν ιδιορρυθμιῶν, ἀποδοτέα ὅμως ἐν μεγάλῳ βαθμῷ καὶ εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ἄρχοντα ἐκάστοτε διαφέροντα. Τοῦτο διαπιστώσαμεν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς καὶ ἄλλων μεθόδων πλὴν τῆς νῦν περιγραφομένης.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ

Ἡ τοιαύτη ιδιορρυθμὸς ἐξελίξις τοῦ πρὸς τὸ ἀναγινώσκειν διαφέροντος ἀποδοτέα εἰς πλείονα αἷτια, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλα μὲν ὀφείλονται εἰς σωματικὰς καὶ ψυχικὰς ιδιορρυθμίας ἐκάστου ἀτόμου, ἄλλα δὲ εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ ἄλλα εἰς ἄλλα αἷτια. Θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ παράγοντος τῆς ἡλικίας. Οὕτω κατὰ τὴν ἡλικίαν τὴν πρὸ τοῦ 9ου ἔτους ἢ περὶ τὴν ταχέαν ἀνάγνωσιν γραπτῶν ἔργων δεξιότης δὲν εἶναι ἀκόμη ἐξειλιγμένη παρὰ τοῖς παισὶ. Περαιτέρω δὲν ἔχουσιν ἀκόμη οὗτοι ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμένας τὰς νοητικὰς αὐτῶν δεξιότητας, ὥστε νὰ ἀποβαίῃ εὐάρεστος καὶ δυνατὴ ἢ ὑπ' αὐτῶν ἀνάγνωσις κειμένων ἐν γοργῷ ρυθμῷ μετὰ κατανοήσεως. Καὶ αἱ πενιχραὶ δὲ γνώσεις αὐτῶν καὶ ἡ ἔνεκα τούτου ἔλλειψις παρ' αὐτοῖς ἐπαρκῶν προσλαμβανουσῶν παραστάσεων δυσχεραίνει μεγάλως τὴν ἀνάγνωσιν μετὰ κατανοήσεως. Ἀντιθέτως δὲ ἡ σωματικὴ κατάστασις τῶν παιδῶν τούτων, ἢ μεγίστη αὐτῶν κινητικότης καὶ ἡ ἔμφυτος τάσις πρὸς ἄσκησιν τῶν σωματικῶν αὐτῶν ὀργάνων καὶ λειτουργιῶν ὠθεῖ αὐτοὺς πρὸς ἄλλας ἀσχολίας ὁμολόγους πρὸς τὴν φύσιν αὐτῶν, προαγούσας τὴν σωματικὴν τῶν ἐξέλιξιν καὶ προκαλοῦσας εὐαρέστησιν. Τοιαῦται δὲ εἶναι παίγνια, δρόμοι, γυμναστικαὶ ἀσκήσεις, ἀσχολίαι ἐν τῷ κήπῳ, ἰχθυογραφῆσεις κ. τ. τ. Σημειωτέον προσέτι, ὅτι ἡ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τοῦ βίου τελοῦσα ἐν μεγάλῃ ἐγρηγόρσει φαντασία τῶν παιδῶν ὠθεῖ αὐτοὺς εἰς προφορικὰς ἀκροάσεις καὶ διηγήσεις

περὶ γεγονότων φανταστικῆς μάλιστα φύσεως, π.χ. μύθων, παραμυθίων. Ἐκ τῶν λόγων τούτων προέρχεται ἡ ἀνικανότης καὶ ἀπροθυμία τῶν νεαρωτέρων παιδῶν πρὸς ἀσχολίας περὶ τὴν ἀνάγνωσιν.

Ἀπὸ τοῦ 10ου ὅμως ἔτους ἄρχονται ὑποχωροῦντα τὰ κωλύματα ταῦτα. Ἡ μεγάλη πρὸς σωματικὰς κινήσεις ὀρμή, ἡ πρότερον ἄρχουσα, ἔλαττοῦται. Αἱ γνώσεις πλουτίζονται. Αἱ νοητικαὶ δεξιότητες ὑφίστανται σημαντικὴν ἐξέλιξιν. Ἡ ἰσχὺς τῆς φαντασίας μειοῦται. Ὁ παῖς ἔχει ἤδη μορφώσει κύκλους διαφερόντων καὶ ἀσκηθῆ περὶ τὸ ταχέως ἀναγινώσκειν καὶ εὐχερῶς συλλαμβάνειν τὸ περιεχόμενον τῶν ἀναγνωσκομένων. Ἔνεκα τούτων τῶν λόγων ἐνισχύεται ἡ προθυμία πρὸς ἀναγνωστικὰς ἀσχολίας, ἥτις ἰσχυροποιεῖται ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος.

Καὶ ἡ παρατηρουμένη δὲ μετὰ τὸ 16ον ἔτος μείωσις τοῦ διαφέροντος πρὸς ἀνάγνωσιν δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐρμηνευθῆ, ἂν ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν ψυχοσύνθεσιν τοῦ ἐφήβου. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τοῦ βίου τελεῖται, ὡς γνωστόν, ἀληθῆς ἐπανάστασις ἐν τῷ ὀργανισμῷ τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἀποβάλλει τὸν παιδικὸν τύπον, σωματικὸν καὶ ψυχικόν, ἵνα προσλάβῃ τὸν τοῦ ὀρίμου ἀνθρώπου. Κινοῦσι δὲ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἄλλαι ἀνάγκαι καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ νέα διαφέροντα, ἔνεκα τῶν ὁποίων οὗτος παραμελεῖ πρὸς τὸ παρὸν τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τρέπεται ἐπὶ ἄλλας ἀσχολίας, ἀνταποκρινομένης μᾶλλον πρὸς τὴν κατάστασιν αὐτοῦ.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τὰ ἀνωτέρω ψυχολογικὰ πορίσματα εἶναι μεγάλης παιδαγωγικῆς σημασίας, ὡς ἐπικουροῦντα εἰς ἐπίλυσιν σπουδαίων παιδαγωγικῶν ζητημάτων. Ἐν πρώτοις διαφωτίζουσι πρὸς ὀρθὴν τοποθέτησιν ἐν τῷ προοράμματι πολλῶν μαθημάτων καὶ πρὸς ἐκλογὴν γνώσεων, ἀνταποκρινομένων πρὸς τὸ ἐκάστοτε ἄρχον φυσικὸν διαφέρον τῶν παιδῶν καὶ τὰς ἰκανότητας καὶ ἀνάγκας αὐτῶν. Οὕτως ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν μετ' ἀσφαλείας, τίνος φύσεως ἀναγνωστικὴ ὕλη ἀναλογεῖ πρὸς τὰ διάφορα ἔτη τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Ἀπὸ τίνος ἐποχῆς πρέπει νὰ ἀρχίξῃ ἡ διδασκαλία ὀρισμένων μαθημάτων κ.τ.λ. Μέχρι τινὸς δὲ ὑποβοηθοῦσι τὰ πορίσματα ταῦτα καὶ εἰς ὀρθὴν ρύθμισιν τῶν ἀτομικῶν καὶ τῶν ὁμαδικῶν ἐργασιῶν ἐν πολλοῖς μαθήμασιν, ἔτι δὲ καὶ εἰς ἐκλογὴν τῶν ἐκάστοτε προσφορωτέρων τρόπων τοῦ μαθάνειν. Τέλος τὰ πορίσματα ταῦτα ὀρίπτουσι φῶς ἀπὸ μιᾶς πλευρᾶς καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς ὀργανώσεως τῶν σχολείων.

Ἰδιαιτέρας δὲ ἐξάρσεως εἶναι τὰ ἐπόμενα παιδαγωγικὰ ζητήματα, ἅτινα διαλευκαίνονται διὰ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἐρευνῶν : α') Πότε πρέπει νὰ ἀρχίξῃ ἡ διδασκαλία ὀρισμένων μαθημάτων καὶ μέχρι ποίων τάξεων νὰ συνεχίζηται. β')

Τίς ὕλη ἐκ τῶν μαθημάτων τούτων προτιμητέα πρὸς διδασκαλίαν ἐν ἐκάστη τάξει. γ') Ἡ διὰ τῶν ἐρευνῶν τούτων πιστοποιουμένη διάφορος ἐξέλιξις τῶν ἀναγνωστικῶν διαφερόντων ἀρρένων καὶ θηλέων συνηγορεῖ ἢ οὐχὶ ὑπὲρ τῆς συνεκπαιδεύσεως αὐτῶν; Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος ἡ ἀνάπτυξις τῶν ζητημάτων τούτων. Θὰ περιορισθῶμεν εἰς γενικὰς τινὰς παρατηρήσεις:

1. Κατὰ τὸν χρόνον τὸν πρὸ τοῦ 8ου ἔτους δὲν πρέπει νὰ ἀπασχολῶμεν τοὺς παῖδας δι' ὑπερβαλλουσῶν ἀσχολιῶν, αἵτινες ἀπαιτοῦσιν ἀκίνησιαν καὶ μακρὰς ἀναγνώσεις. Διὰ τοῦτο δὲ κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα, τὰ συμπύπτοντα πρὸς τὴν φοίτησιν εἰς τὰς τρεῖς κατωτάτας τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, πρέπει νὰ ὑποχωρῇ ἡ διδασκαλία θεωρητικῶν μαθημάτων καὶ ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἀντιθέτως νὰ διατίθεται εὐρὺς χῶρος πρὸς ἀσχολίας, αἵτινες θέτουσιν εἰς ἐνέργειαν τὴν πρὸς κίνησιν ὁρμήν, τ. ἔ. ἐκδρομάς, ἰχνογραφήσεις, ἐλευθέρως σωματικὰς ἀσκήσεις, ἐργασίας ἐν τῷ κήπῳ.

2. Καὶ τὰ θεωρητικὰ ἐκεῖνα μαθήματα, τῶν ὁποίων ἡ διδασκαλία θεωρεῖται ἀναγκαῖα κατὰ τὰ πρῶτα ταῦτα ἔτη τοῦ σχολικοῦ βίου, πρέπει νὰ διδάσκονται, ἐφαρμοζομένων μεθόδων, αἵτινες δὲν ἀπαιτοῦσι μακρὰς ἀναγνώσεις, τουναντίον δὲ θέτουσιν εἰς ἰσχυρὰν ἐνέργειαν τὸ κινητικὸν στοιχεῖον (ἰχνογραφήσεις, κατασκευαὶ διὰ στερεῆς ὕλης, ἄλλαι ἀναπαραστάσεις ποικίλης φύσεως, ἐκδρομαὶ κ.τ.λ.).

3. Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους ἐνδείκνυται κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα εὐρεῖα χρῆσις τῆς ἐπ' εὐκαιρίᾳ καὶ τῆς ἐν ὑπαίθρῳ διδασκαλίας.

4. Ἡ διαρρύθμισις τοῦ προγράμματος ἔστω τοιαύτη, ὥστε μαθήματα ἀπαιτοῦντα συνεχεστέρας ἀναγνώσεις, νὰ εὐρίσκωσι τόνωσιν κατὰ τὰ ἔτη 12 ἕως 16.

5. Καὶ ἐλευθέραι ἐργασίαι, ἀτομικαὶ ἢ ὁμαδικαί, ἀπαιτοῦσαι μακροτέρας ἀναγνώσεις, ἄς ἔχωσι θέσιν ἀπὸ 12 ἕως 16 ἐτῶν.

6. Ἡ παρακολούθησις τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀναγνωστικοῦ διαφέροντος ἀρρένων καὶ θηλέων ῥίπτει ἀπὸ μιᾶς πλευρᾶς φῶς καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς συνεκπαιδεύσεως. Καὶ δὴ προσθέτει ἐν ἰσχυρὸν ἐπιχείρημα κατὰ τῆς ἰδέας τῆς συνδιδασκαλίας τῶν δύο φύλων. Ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, τὸ διαφέρον τοῦτο διαγράφει διάφορον πορείαν παρ' ἄρρεσι καὶ θήλεσιν. Ἄν δὲ προστεθῇ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι αἱ προτιμήσεις τῶν ὁμηλικῶν ἀρρένων καὶ θηλέων ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον καὶ τὸ λογοτεχνικὸν εἶδος τῶν ἀναγνωσμάτων δὲν συμπύπτουσι πάντοτε, συνάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι, συνδιδασκομένων ἀρρένων καὶ θηλέων, θὰ εἶναι δυσχερὴς ἡ ἐκλογή τῶν γνώσεων ἐνίων μαθημάτων, ἅτινα ἀπαιτοῦσι μακρὰς ἀναγνώσεις, κοινὰς καὶ κατ' ἰδίαν.

7. Καὶ πρὸς διαφώτισιν τῶν ζητημάτων τῆς ὁργανώσεως τῶν σχολείων δύνανται νὰ παράσχωσι συμβολὴν τὰ ἐν λόγῳ πορίσματα. Ὡς καταφαίνεται ἐξ αὐ-

τῶν, ἀπὸ τοῦ 9ου ἢ 10ου ἔτους παρατηρεῖται στροφή τοῦ διαφέροντος τῶν παιδῶν πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ καθόλου θεωρητικώτερα ζητήματα, ἐνῶ πρότερον ἀπησχόλουν αὐτοὺς θέματα ἄλλης φύσεως. Εἶναι καὶ τοῦτο ἐν ἐπὶ πλέον ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς γνώμης, ὅπως ἡ φοίτησις εἰς τὰ σχολεῖα τῆς μέσης παιδείας ἄρχηται μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν εἰς τὰς τέσσαρας κατωτάτας τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην πρέπει, τηρουμένης τῆς 7ετοῦς ἢ καὶ 8ετοῦς ὑποχρεωτικῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, νὰ ἀπέρχωνται τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 4ου ἔτους, ὅσοι ἐπιθυμοῦσι καὶ εἶναι ἄξιοι νὰ τύχωσιν ἀνωτέρων σπουδῶν.

Ὁ ἀφεθὲς εἰς ἡμᾶς χῶρος δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἐκταθῶμεν. Θὰ περιορισθῶμεν νῦν εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν μόνον τῶν πορισμάτων τούτων. Ὡς εἶπομεν ὅμως, συνέχειαν τῆς παρούσης ἐρεῦνης θὰ ἀποτελέσωσιν αἱ ἐπόμεναι δύο συναφεῖς ἀνακοινώσεις: 1. Τὸ περιεχόμενον τῶν ὑπὸ τῶν παιδῶν προτιμωμένων ἀναγνωσμάτων κατὰ τὰ διάφορα ἔτη τῆς ἡλικίας αὐτῶν καὶ 2. Τὰ λογοτεχνικὰ εἶδη, τὰ προτιμώμενα ἐκάστοτε πρὸς ἀνάγνωσιν ὑπὸ τῶν παιδῶν.

Π Ι Ν Α Κ Η Ι.

*Ο αριθμός τών προσελθόντων εις την βιβλιοθήκην τού Πειραματικού Σχολείου τού Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν πρὸς αἰθόρητον ἀνάγνωσιν ἐπὶ μίαν πενταετίαν κατὰ ἡλικίαν καὶ φύλον.

	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16	16-17	17-18	18-19	19-20	Σύνολον
*Ἡλικία	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16	16-17	17-18	18-19	19-20	Σύνολον
*Ἀρρενα	2	20	94	122	131	155	139	136	101	58	18	7	3	986
Θήλεια	=	9	44	63	49	23	5	=	=	=	=	=	=	193
Σύνολον	2	29	138	185	180	178	144	136	101	58	18	7	3	1179

Π Ι Ν Α Κ Η ΙΙ.

*Ο αριθμός τών προσελθόντων εις την βιβλιοθήκην τού Πειραματικού Σχολείου τού Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν πρὸς αἰθόρητον ἀνάγνωσιν ἐπὶ μίαν δεκαετίαν κατὰ ἡλικίαν καὶ φύλον.

	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16	16-17	17-18	18-19	19-20	20-21	Σύνολον
*Ἡλικία	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16	16-17	17-18	18-19	19-20	20-21	Σύνολον
*Ἀρρενα	2	33	178	207	239	261	243	222	184	128	82	15	9	1	1804
Θήλεια	—	11	66	77	64	31	7	—	—	—	—	—	—	—	256
Σύνολον	2	44	244	284	303	292	250	222	184	128	82	15	9	1	2060

Π Ι Ν Α Κ Η ΙΙΙ.

Τὰ δεδομένα τού ὑπ' ἀριθ. ΙΙ πίνακος ἐπὶ τοῖς %.

	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16	16-17	17-18	18-19	19-20	20-21	Σύνολον
*Ἡλικία	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16	16-17	17-18	18-19	19-20	20-21	Σύνολον
*Ἀρρενα	0,1	1,8	9,9	11,5	13,2	14,5	13,5	12,3	10,2	7,1	4,5	0,8	0,5	0,1	100 %
Θήλεια	—	4	26	30	25	12	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Σύνολον	0,1	2,1	11,8	13,8	14,7	14,2	12,1	10,8	8,9	6,2	4	0,7	0,4	0,1	99,9 %